

Vaikai su negalia bendrose klasėse: ar ugdymo įstaigos ir visuomenė pasiruošusi?

Nuo 2024-ųjų įtraukusis ugdymas taps privalomas visoje Lietuvoje. Tai reiškia, kad vaikai su negalia ir specialiaisiais poreikiais mokysis bendrojo ugdymo mokyklose. Ir nors tai atrodo sveikintinas žingsnis, kuris įpareigos neseleguoti kitokių vaikų, šis klausimas kelia aštrias diskusijas. Kodėl visuomenė bei dalis pedagogų bijo ir nenori šios reformos?

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba neseniai paviešino jos užsakymu atliktos apklausos rezultatus. Respondentų klausta tik vieno klausimo: ar jie sutinka su teiginiu „Vaikai su negalia ir (ar) turintys specialiųjų ugdymo poreikių turėtų mokytis kartu su vaikais be negalios tose pačiose klasėse“. Iš 1000 apklausos dalyvių, visiškai arba iš dalies sutiko mažiau nei pusė – 43 proc. – respondentų. Visiškai arba iš dalies nesutinkantys teigė 32 proc., o net 25 proc. apklaustųjų neturi aiškios nuomonės šiuo klausimu.

Apklausa atspindi rūsčią realybę

Tendencija – liūdinanti, tačiau, pasak švietimo specialistų, tai yra daugiasluoksnis klausimas, o pati apklausa buvo suformuluota nekorektiškai.

Vilniaus humanistinės mokyklos direktorė Sonata Pertaitienė sako, kad pirmiausiai reikėtų teisingai apibrėžti, kas yra specialieji ugdymosi poreikiai. Juk dažniausiai yra įsivaizduojama, kad tai vaikai, turintys itin sunkią, akivaizdžiai pastebimą fizinę ar intelektualinę negalią. Tačiau tai iš tiesų yra tik maža mokinių su specialiasiais poreikiais dalis.

„Specialieji ugdymosi poreikiai sąlyginai skiriami į 4 grupes: pirma, tai vaikai, turintys mokymosi sunkumų. Tai lengviausi atvejai ir ilgainiui, dirbant su vaiku, tie mokymosi sunkumai išnyksta, pavyzdžiui, laikini tarties nesklaidumai, kuriuos įveikti padeda logopedai. Antra, sudėtingesnė pakopa, yra mokymosi sutrikimai, pavyzdžiui, skaitymo, rašymo sutrikimai. Jie jau yra diagnozuojami specialistų. Ir trečia grupė yra įgimta arba įgyta negalia, tai patys sunkiausi atvejai. Tačiau minėtoje apklausoje pamiršta dar viena grupė: itin talentingi ir genialūs vaikai. Taip, tai irgi vaikai, turintys specialiųjų poreikių. Ir jei apklausoje būtų buvęs klausimas, ar sutinkate bendrose klasėse matyti itin talentingus ir gabius vaikus, turbūt 100 procentų atsakymų būtų teigiami. Todėl, mano nuomone, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos apklausa ne visai korektiška, nes nėra aišku, apie kokius specialiuosius poreikius kalbama. Greičiausiai respondentai atsakinėdami turėjo omenyje sudėtingo elgesio vaikus, kurių kokybiškam ugdymui reikia daug papildomų resursų“, – teigia S. Petraitienė.

Ko bijo visuomenė?

Tenka pripažinti, kad įtraukiojo ugdymo klausimas vis tik apipintas įvairiais mitais ir

Vaikai su negalia bendrose klasėse: ar ugdymo įstaigos ir visuomenė pasiruošusi?

baimėmis, kurios toli gražu nėra pagrįstos. Tos baimės dažniausiai kyla iš nežinojimo. Vilniaus humanistinės mokyklos vadovė sako, kad visuomenės pasipriešinimą galima suprasti. Juk ne kartą yra tekę girdėti istorijų, kaip vienas sunkaus elgesio vaikas trukdo mokytis visai klasei.

„Tos istorijos sklinda iš lūpų į lūpas ir taip, jos neramina tėvelius. Pasakojimai, kad vienoje ar kitoje klasėje yra toks sunkus vaikas, dėl kurio negali dirbti nei vienas mokytojas, o kiti vaikai kenčia ir apie kokybišką ugdymą negali būti jokios kalbos – tai kelia neigiamas emocijas. Juolab, kad tokie pasakojimai dažnai baigiasi tuo, jog tėvai susivienija, reikalaudami pašalinti tą sunkumų turintį vaiką, jo atsikratyti, arba įprastos raidos vaikai palieka tą klasę, ieškodami geresnės ugdymosi aplinkos. Kitas momentas, kuris vis dar gyvas visuomenės sąmonėje nuo sovietinių laikų, yra normalizuota mokymosi sutrikimus patiriančių, negalią turinčių vaikų segregacija, atskyrimas nuo kitų, „normalių“. Tačiau turime išsąmoninti, kad mokykla turi būti atvira visiems vaikams, todėl įtraukusis ugdymas yra pažangios ir tolerantiškos visuomenės rodiklis“, – sako edukologė.

Pasipriešinimas kyla ir iš pedagogų. Darbas su specialiujų poreikių turinčiais vaikais reikalauja nepaprastai daug įgūdžių, kantrybės ir tinkamai pritaikytos aplinkos. Nenuostabu, kad ne visi mokytojai pasiryžę tokiam sunkiam darbui. Todėl kartais pedagogai tiesiai šviesiai pasako, jog su tokiu vaiku nedirbs ar ragina tėvus vienytis ir reikalauti ugdymo įstaigos administracijos šalinti mokymosi sunkumų ar sutrikimų turintį mokinį.

Tačiau čia negalima pamiršti ir tuos „kitokius“ vaikus auginančių tėvų. Jie irgi susiduria su visu spektru emocijų, pradedant sutrikimo neigimu, pykčiu ir baime. Vieni bijo, kad jų atžala bendrojo ugdymo mokykloje nepritaps, bus skriaudžiama kitų vaikų. Kiti jaučia kaltę ir gėdą dėl netinkamo vaiko elgesio. Treti bando sau ir kitiems įteigti, jog jų vaikas neturi problemų, o dėl jo netinkamo elgesio kalta mokykla, bendraklasiai. Auginti vaiką su negalia nėra lengva ir reikėtų nepamiršti, kad tėveliams taip pat reikalinga pagalba ir atjauta.

Ar švietimo sistema nebus paralyžiuota?

1. Petraitienė turi didžiulę patirtį įtraukiojo ugdymo srityje. Pedagogės karjerą ji pradėjo vienoje sostinės mokykloje, kuri viena pirmųjų Lietuvoje į bendrojo ugdymo procesą ėmė integruoti vaikus, turinčius negalią ir raidos sutrikimų. Ten edukologė dirbo net 14 metų.

„Mano klasėje buvo 26 vaikai. Trys iš jų – turintys cerebrinį paralyžių. Jie sunkiai išlaikydavo rašiklį rankose, sunkiai judėjo, jiems buvo reikalinga nuolatinė pagalba. Ketvirtas vaikas sėdėjo neįgaliojo vežimėlyje, jam buvo diagnozuota raumenų atrofija. Penktas vaikas buvo

Vaikai su negalia bendrose klasėse: ar ugdymo įstaigos ir visuomenė pasiruošusi?

autistiškas, šeštas turėjo intelekto sutrikimą. Taigi, šeši vaikai turėjo rimtą negalią. Iš kitų dvidešimt, pradėjus mokymosi procesą, vienam išryškėjo disleksijos požymiai, kitiems pasireiškė dėmesio koncentracijos sunkumai. Maža to, kiekvienas vaikas buvo absoliučiai skirtingas, kiekvieno asmenybė, gebėjimai buvo labai individualūs. Tokį darbą tikrai gali dirbti tik mokytojai titanai, organizuoti kokybišką ugdymo procesą buvo be galo sunku“, – paskoja S. Petraitienė.

Maža to, tuo metu dar nebuvo oficialiai apibrėžtos mokytojo padėjėjo pareigybės, pedagogams talkindavo asistentės, kurios daugiausiai teikdavo vaikams fizinę pagalbą: padėdavo judėti, naudotis tualetu, pavalgyti. Tokiomis sąlygomis kokybiškas uymas visiems vaikams buvo sunkiai įmanomas. Tačiau liko visai nedaug laiko, kol tokia praktika taps visuotinė. Ar visos švietimo sistemos neištiks griūtis? S. Petraitienė sako, kad taip nebus, jei ugdymo įstaigos sugebės rasti balansą.

„Vilniaus humanistinėje mokykloje mes priimame ir sėkmingai integruojame vaikus, turinčius negalių ir mokymosi sutrikimų. Tačiau ko pirmiausia prašome, tai atvirumo iš pačių tėvų. Kad jie nemeluotų, neslėptų ir aiškiai pasakytų, kokio lygio sutrikimą turi jų vaikas. Tuomet įvertiname savo galimybes, susipažįstame su dokumentais. Pasitariame su mokytojais, ar jie pasiryžę, ar bus pajėgūs mokyti. Klausti mokytojo nuomonės irgi yra nepaprastai svarbu. Būtinai aptariame klasės sudėtį ir įvertiname savo galimybių ribas. Du ar trys specialiųjų poreikių turintys vaikai yra ta riba, kadangi likusieji mokiniai taip pat turi teisę gauti kokybišką ugdymą. Jei apskaičiuoji savo galimybes, tuomet kolapsas tikrai negresia“, – įsitikinusi edukologė.

1. Petraitienė nemano, kad startavus įtraukiojo ugdymo reformai pritrūks kompetentingų mokytojų. Apie šią reformą kalbama jau ne pirmus metus, todėl pedagogai turėjo pakankamai laiko pasiruošti. Didesnis klausimas, ar valstybė skirs pakankamai lėšų, mat jų reikės ir nemažai. Pradedant papildomais specialiųjų pedagogų, mokytojo padėjėjų, psichologų, logopedų etatais, baigiant naujais kabinetais, sensoriniais kambariais, galų gale, ugdymo įstaigų pritaikymu judėjimo negalią turintiems vaikams.

Nustoti stigmatizuoti negalią reikia visoms pusėms

Neigaliųjų integracija į visuomenę mūsų šalyje išlieka problematiška, tačiau S. Petraitienė mano, kad tai normalu. Pasak edukologės, žmonės natūraliai stebisi ir žiūri į tai, kas yra neįprasta, priešinasi tam, ko nepažįsta, nežino. Tai itin aktualu, kai negalia yra akivaizdžiai fiziškai pastebima. Čia svarbiausia yra suaugusiųjų reakcija į vaikų keliamus klausimus. Jei suaugusieji nustos stigmatizuoti negalią, į ją natūraliai žvelgs ir vaikai.

Vaikai su negalia bendrose klasėse: ar ugdymo įstaigos ir visuomenė pasiruošusi?

„Nereikia barti vaiko, jei jis klausia, kodėl kažkieno viena ranka trumpesnė už kitą, kodėl tas vaikas negali vaikščioti arba nuolat iškiša liežuvį. Vaikai mokosi pažinti pasaulį ir pamačius kažką kitokio, keisto, jiems tokie klausimai kyla natūraliai, be jokio noro įskaudinti ar pasišaipyti. Tik svarbu paaiškinti, kad žmonių yra visokių: vieni neturi pirštukų, kitų veidas skiriasi, dar kiti negali judinti kojų, tačiau tai – tokie patys žmonės, kaip ir visi. Mokykime vaikus atjautos ir altruizmo, mokykime vaikus mylėti žmones“, – sako S. Petraitienė.

